

Το Λαϊκό Φρασεολόγιο και τα «Ου Φωνητά» των Κυπρίων

του Ανδρέα Μ. Κολίτση δ.φ.

Α

Το πρώτο γράμμα του αλφαβήτου εκτός από τις γνωστές χρήσεις στη γλώσσα μας ως στερητικό (άδικος, άσημος), αδροιστικό (αδελφός, άπαντες), προθετικό (αχελώνα), μεγεδυντική κατάληξη ουσιαστικών θηλυκών (τραπέζι - τράπεζα, κεφάλι - κεφάλια), χρησιμοποιείται και ως επιφώνημα εκφράζον ποικίλα συναισθήματα ανάλογα με το ύφος της διατύπωσης και τον χρωματισμό της φωνής. Παραθέτουμε παραδείγματα:

- **Α! Έπαρε πομονήν μεν φωνάζεις.** (κάνε υπομονή μη φωνάζεις)
- **Α! Τώρα που αδ-θυμήδηκα,** είχαμεν γράμμαν που τον δκειόν μου.

Α,α,α (παρατεταμένο) εκφράζει φοβέρα ή θυμό.

- **Α,α,α εν να σε δέρω αν το ξανακάμεις.**

Το ίδιο εκφράζει απειλή.

- **Α,α,α! ΄ αν σε πιάσω αλοιμόνον σου. Θα σου κόψω τα πόδια.**

Τα παρατεταμένα α είναι επίσης εκδήλωση δαυμασμού και έκπληξης.

- **Α,α,α! Έν' πολλά καλόν το φουστάνιν σου. Πάει σου πολ-λά.**

Αντίθετα ενίοτε είναι δηλωτικό πόνου.

- **Α,α,α! Έκαπα το ξέρην μου.**

Χρησιμοποιείται επίσης στην επίκληση της Παναγίας ή του Θεού σε περίπτωση ασθένειας ή ατυχήματος.

- **Α,α,α, Παναΐα μου ςαι βοήδα μας.**

αάπη (η) αγάπη.

Φρ. • **Αάπη εν ςαι γίνεται με να το πεις χαρώ σε, έβκαλε που την πούγκα σου (την τσέπη σου) αμέτρητα ςαι δώσε.** (λαϊκ. γνωμ.)

Αγάπη μόνο με λόγια δεν γίνεται πρέπει να ξοδέψεις και λεφτά.

αβανία (η) συκοφαντία, κατηγορία.

Φρ. • **Εβκάλαν του, την αβανιάν πως έκλεπεν.**

- **Έβκηη η αβανιά** (διαδόθηκε η συκοφαντία).

ΕΤΥΜ. < μεσν. βανιά < αραβ. Awān.

αβάτ-τα (η) τζάμπα, αβάντα, φαγοπότι σε βάρος άλλου.

Φρ. • **Ζήτω η αβάτ-τα** (το τζάμπα, ειρωνικά).

ΕΤΥΜ. < τουρκ. *avanta*, αδέμιτο όφελος.

αβκόν (το) αβγό

Φρ. • **Έχασεν ςαι τ' αβκά ςαι το καλάδιν** (τα έχασε όλα).

• **Τουτός έν' τ' αβκόν το πρόσαβκον** (φώλι). Λέγεται για κάποιον που δεν λείπει από πουθενά. Είναι πανταχού παρών. Όπου πας τον συναντάς.

- **Ακόμα που τ' αβκόν εν εβκήκεν** ἵ' ἄρκεψεν τον τσιάρον (τόσο μικρός ἄρχισε το κάπνισμα).
- **Ακόμα με αβκά με πουλ-λιά** (Εἶναι νωρίς για συμπεράσματα. Δεν ἔχουμε αποτελέσματα).
- **Αβκόν αβκόν τσακ-κίζει**. Λέγεται για ισοδύναμους και ισόπαλους αντιπάλους.
- **Σύρνε αβκά στον τοίχον. Σπάζει ο τοίχος;**. Λέγεται για ισχυρογνώμονες και ξεροκέφαλους.
- **Κάτσε στ' αφκά σου**. Μην ανακατεύεσαι, δεν σου πέφτει λόγος.

(Από το βιβλίο του Δρα Ανδρέα Μ. Κολίτση «Το Λαϊκό Φρασεολόγιο και τα «Ου Φωνητά» των Κυπρίων», Αθήναι 2017, σελ. 17-18)

